

Jednání za právnickou osobu.

Překročení oprávnění jednat za právnickou osobu

I. Překročí-li jiný pracovník nebo člen právnické osoby své oprávnění činit za právnickou osobu právní úkony, nejde ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. o neplatný právní úkon. Právnická osoba je však takovým právním úkonem vázána, jen týká-li se předmětu její činnosti a jde-li současně o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

II. Překročení oprávnění jiného pracovníka nebo člena právnické osoby činit za právnickou osobu právní úkony se ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. může dovolat jen dotčená právnická osoba.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek krajského soudu ze dne 6. března 2003, čj. 18 Cm 148/2002-28, kterým tento soud zamítl žalobu, aby byla žalovaná povinna zaplatit žalobci 54 934 800,15 Kč se 4% úrokem z prodlení od 1. října 2002 do zaplacení.

V odůvodnění rozhodnutí odvolací soud především uvedl, že jednání p. N. a p. K. považuje za jednání „podnikových zástupců“ ve smyslu § 15 obchodního zákoníku . Podle odvolacího soudu ani ustanovení ve stanovách žalované, na které žalobce poukazuje, nezakládá vztah z tzv. smluvního zastupování ve smyslu § 31 a násl. občanského zákoníku . Dále odvolací soud poznamenal, že zapsané odštěpné závody nejsou samostatnými subjekty práva a jak vedoucí odštěpného závodu, tak i další osoby, které v jeho rámci působí, zavazují vždy celou právnickou osobu, která si nechala odštěpný závod do obchodního rejstříku zapsat.

Poté odvolací soud uzavřel, že rámcová smlouva o obstarání nákupu a prodeje podílových listů a o správě podílových listů ze dne 4. října 1999 (dále jen „rámcová smlouva“) uzavřená mezi účastníky, jejímž předmětem je obstarání nákupu a správa cenných papírů, se řídí podle zákona č. 591/1992 Sb. (dále jen „zákon o cenných papírech“) také obchodním zákoníkem, a to bez ohledu na povahu účastníků tohoto vztahu. Potom je nutno přímo uplatnit ustanovení § 267 odst. 1 obch. zák. , podle něhož se může, je-li důvod neplatnosti právního úkonu stanoven na ochranu některého účastníka, dovolat neplatnosti pouze tento účastník. V projednávané věci je proto nutno posoudit, jaké vztahy sankce neplatnosti chrání a zda jde o ochranu jen určité osoby, a tedy o neplatnost relativní. Předpisy o podepisování za jiného, a za podnikatele zvláště, nechrání žádný obecný zájem, ale chrání vždy jen některého z účastníků daného vztahu. „Pokud jde o toho, kdo jedná, spočívá ochrana v tom, aby nemohl být vázán jednáním takového zástupce, kterého si nezvolil, který nevyplývá z právního předpisu a kterého za zástupce třeba vůbec nechce.“ Z toho plyne, že ten, za koho je jednáno, je chráněn proti neoprávněným jednáním. Jde tedy o ochranu jednajícího, a proto jen ten může posoudit, nakolik se cítí určitým jednáním konkrétní osoby vázán, a pouze tehdy, pokud se vázán necítí, může se neplatnosti takového jednání dovolat.

Ustanovení o podepisování však chrání i toho, vůči komu je jednáno, podstata této ochrany je však zcela jiná. Tato ochrana spočívá v tom, aby zákon zajišťoval minimální míru jistoty, že jednání určitých osob za osobu, se kterou jedná, tuto osobu vždy zavazuje, a tedy, že toto jednání bude v zákonem vymezených případech vždy platné. Potom ten, za koho se

jedná, je výlučně oprávněn namítat nedostatky svého zastoupení a druhá strana tuto námitku mít nemůže, ale může se pouze domáhat, aby určité jednání protistrany bylo považováno v daném případě za platné.

Protože v tomto případě žalovaná jednání osob, které za ni podepsaly rámcovou smlouvu uznává za své jednání, a tedy se relativní neplatnosti tohoto úkonu nedovolává, nemůže být smlouva z toho důvodu neplatná. Přitom jednání osob, které za žalovanou rámcovou smlouvu podepsaly, považuje odvolací soud za zákonné zastoupení ve smyslu § 15 obch. zák.

Ohledně smlouvy o běžném účtu odvolací soud uzavřel, že není pochybnosti o tom, že pro ni zákon předepisuje písemnou formu. Soud prvního stupně neměl „smluvní listinu“ k dispozici, přesto však její existenci dovedl z nepřímých důkazů. Je nutné zejména uvést, že sama rámcová smlouva uvádí číslo účtu, tedy toto číslo muselo být za souhlasu účastníků nějakému účtu přiděleno již před podpisem rámcové smlouvy. I kdyby odvolací soud připustil možnost, že smlouva v písemné podobě uzavřena nebyla, nebylo by možné konstatovat, že rámcová smlouva se proto nestala účinnou nebo dokonce platně nevznikla. Smlouva o běžném účtu nemá být cílem rámcové smlouvy, nýbrž pouze prostředkem k dosažení smluveného účelu smlouvy, tj. obstarání a správy cenných papírů.

Kdyby žalobce beze smlouvy o běžném účtu poukázal žalované peníze, nešly by tyto na běžný účet, ale přímo do dispozice žalované. Ani tak by ovšem nemohla být o tyto prostředky obohacena, když by je u sebe jen deponovala a v souladu s pokyny žalobce s nimi nakládala. Není pochybnosti o tom, že žalobce takové pokyny žalované dával, a ta jednala podle nich. Tedy ani za předpokladu, že by smlouva o běžném účtu řádně uzavřena nebyla, nebylo by možné žalobě vyhovět.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Co do jeho přípustnosti odkázal na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu. Dovolání podává z důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Tvrdí, že napadené rozhodnutí řeší právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolatel především namítá, že soud prvního stupně dovedl, že investiční účet C. F. byl zřízen platně. Z toho důvodu se pak tento soud vůbec nezabýval právními důsledky neplatného zřízení tohoto účtu. Proto ani odvolacímu soudu nepříslušelo posuzovat v rámci odvolacího řízení důsledky neplatného zřízení účtu, neboť tyto otázky řešil fakticky jako soud prvoinstanční. Žalobce tak neměl možnost k názoru, který zaujal odvolací soud, potažmo vůbec k dané problematice, zaujmout své stanovisko. Žalobce byl schopen prokázat nesprávnost závěru odvolacího soudu. Kromě toho odvolací soud důsledky neplatného zřízení účtu nesprávně hmotněprávně posoudil. Podle rámcové smlouvy měla žalovaná nakupovat pro žalobce podílové listy otevřených podílových fondů společnosti C. I. v zaknihované podobě. Tyto podílové listy však nikdy nemohly přejít do vlastnictví žalobce. Kdo je vlastníkem podílových listů totiž vyplývá ze závazné evidence majitelů podílových listů, kterou vede příslušný autorizovaný správce podílových listů, kterým právní předchůdce žalované nebyl - tímto správcem byla B. A. V rámci této závazné evidence majitelů podílových listů byla a též měla být vždy jako majitel vedena žalovaná, což vyplývá z článku IV. bodu 1 rámcové smlouvy.

Žalovaná pak pouze pro potřeby zúčtování mezi ní a žalobcem měla vést vlastní evidenci podílových listů, kterou měl být účet podílových listů C. F. Registrace podílových

listů na tomto účtu však neznamená, že by tyto podílové listy byly ve vlastnictví žalobce, tato evidence má pouze podpůrnou povahu.

Lze konstatovat, že i kdyby byla rámcová smlouva řádně naplňována, pak by příslušné podílové listy nikdy nepřešly do vlastnictví žalobce, ale po celou dobu trvání smlouvy by byly ve vlastnictví žalované.

Jediným pojítkem mezi podílovými listy a žalobcem je pak právě investiční účet C. F. a účet podílových listů C. F. Pokud tyto účty nebyly platně zřízeny a odvolací soud tuto alternativu připustil, pak se žalobce nestal vlastníkem podílových listů, svoje finanční prostředky poukázal na neplatně zřízený účet a neplatně byl též zřízen evidenční účet podílových listů, který však navíc měl být pouze fiktivní evidencí podílových listů ve vlastnictví žalované. Ohledně evidenčního účtu podílových listů platí stejná námitka žalobce o neexistenci písemné smlouvy o zřízení účtu. Žalovaná tak sice podle pokynů žalobce, avšak z peněz, které získala z neplatného právního titulu, nakoupila do svého vlastnictví podílové listy, čímž se bezdůvodně obohatila.

Přitom dovolatel poukazuje na znění článku IV. bodu 1 rámcové smlouvy, který stanoví, že podmínkou uskutečnění nákupu podílových listů je zřízení investičního účtu C. F. Jestliže tato podmínka nebyla naplněna, nemohl být platně uskutečněn nákup byť jediného podílového listu. Dovolatel dále uvádí, že investiční účet C. F. měl být veden českou bankou a podle zákonů České republiky. Přitom právní řád České republiky nezná žádný pojem bankovní účet cenných papírů. Výpis z tohoto účtu nevypovídá o tom, kdo je nebo není majitelem cenných papírů zapsaných na účtu. Pojmově a charakterem nejbližší právní institut může mít maximálně evidence uschovaných cenných papírů. V takovém případě by však musela existovat písemná smlouva o úschově cenných papírů. Ani smlouva o úschově cenných papírů ani písemná smlouva o založení účtu podílových listů však neexistuje. Přitom podle právního řádu České republiky lze uschovávat pouze listinné cenné papíry.

Dovolatel konstatuje, že žalovaná tvrdí, že vedení subregistru a výpis ze Střediska cenných papírů není ohledně posuzovaných cenných papírů relevantní, neboť jde o zahraniční cenné papíry, neboli přiznává, že jediným důkazem, že vlastníkem cenných papírů je žalobce a nikoli žalovaná, je výpis z účtu, který je ale veden žalovanou a nikoli zákonným správcem.

Dále pak dovolatel namítá, že i kdyby byly úvahy odvolacího soudu správné, neměla být žaloba zamítnuta v celém rozsahu. Finanční prostředky poukázané na neplatně zřízený investiční účet C. F. totiž nebyly nikdy zcela vyčerpány na nákup podílových listů. Je nutno zdůraznit, že cenné papíry byly nakoupeny pouze za část finančních prostředků zaslaných na neplatně zřízený účet, a existuje tedy část peněz, které jsou na investičním účtu stále vedeny. Tuto skutečnost však odvolací soud vůbec nevzal v úvahu. Přitom nejméně v nevyčerpané části nemohlo dojít ke zhojení bezdůvodného obohacení.

Dovolatel nesouhlasí ani s právním hodnocením věci - co do výkladu § 267 odst. 1 obch. zák. V době podpisu rámcové smlouvy neobsahovalo ustanovení § 15 obch. zák. druhý odstavec, který v současné době stanovuje důsledky překročení zmocnění zástupcem podnikatele. Překročení zmocnění bylo třeba posuzovat podle § 20 odst. 2 obč. zák. a podle názoru žalobce je možné aplikovat ustanovení § 267 odst. 1 obch. zák. pouze na překročení zmocnění podle § 15 odst. 2 obch. zák., nikoli na překročení zmocnění podle § 20 odst. 2 obč. zák. Překročení zmocnění zástupce podnikatele tedy v době uzavření rámcové smlouvy

mělo za následek absolutní a nikoli relativní neplatnost právního úkonu, neboť na tento úkon nelze aplikovat ustanovení § 40a občanského zákoníku .

I kdyby však byl uvedený závěr odvolacího soudu správný, dovolatel tvrdí, že důvod neplatnosti smlouvy v důsledku překročení zmocnění je stanoven na ochranu obou účastníků smlouvy. Má dokonce za to, že s ohledem na charakter a právní postavení právního předchůdce žalovaného by měla být neplatnost smlouvy v důsledku překročení zmocnění stanovena především na ochranu žalobce. I kdyby však šlo o neplatnost relativní, je oprávněn dovolat se neplatnosti smlouvy i žalobce.

Kromě toho žalobce namítá, že osoby, které za žalovanou rámcovou smlouvu podepsaly, byly zmocněnci ve smyslu § 31 a násl. obč. zák. Dovozuje, že z článku III. bodu 3.15 písm. a) až c) stanov právní předchůdkyně žalované vyplývá, že jménem banky mohli podepisovat a tím ji právně zavazovat dva výkonní ředitelé společně, jeden výkonný ředitel společně s jedním prokuristou, nebo dva prokuristé společně. Podepisování dalších osob pověřených osobami uvedenými výše bylo možné jen na základě jim udělené plné moci. Osoby jednající za právního předchůdce žalované v této věci nebyly ani výkonnými řediteli ani prokuristy a nebyly ani statutárními orgány. Mohly tedy jednat pouze na základě plné moci. Tento závěr je podporován též zněním pravidel podepisování, a to konkrétně stranou 6 odst. 2.1.2. kategorie II., oba podepisující byli zařazeni do skupiny A, tzv. obchodní zmocněnci, kterým bylo příslušnými orgány banky uděleno zmocnění k jednání za banku a podepisování jejím jménem. Tyto osoby tedy byly zmocněnci, kterým bylo uděleno zmocnění. Pakliže uzavíraly smlouvy na základě hmotněprávní plné moci, muselo být ze smlouvy zřejmé, že tak činí jako zástupci (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu „Rc 44/20“ a „Rc 5/88“). Tyto podmínky v projednávané věci splněny nebyly. Z rámcové smlouvy vůbec nevyplývá, kdo ji za právního předchůdce žalované uzavřel. Proto je rámcová smlouva neplatná. Přitom ze zákona č. 21/1991 Sb. vyplývá, že za banku nemohou uzavírat bankovní obchody jiní zaměstnanci než ti, kteří jsou uvedeni ve stanovách.

Žalobce navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření označila dovolání za účelové a tvrdí, že napadené rozhodnutí nemá po právní stránce zásadní význam. Dále pak odkazuje na své vyjádření k odvolání. Považuje za vhodné se výslovně vyjádřit pouze k tvrzení žalobce, že majitelem podílových listů zakoupených žalovanou pro žalobce je žalovaná, z čehož žalobce dovozuje, že se žalovaná na jeho úkor bezdůvodně obohatila. Podle jejího názoru nelze na danou věc aplikovat ustanovení § 58 odst. 7 zákona o cenných papírech , neboť jde o zahraniční cenné papíry zakoupené na zahraničním trhu a evidované v zahraničí. Evidence podílových listů nakoupených žalovanou pro žalobce, tak jak ji předvídá rámcová smlouva, je zcela standardní. Žalovaná navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl, popř. je zamítl.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Předpokladem přípustnosti dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je, že řešená právní otázka měla pro rozhodnutí o věci určující význam, tedy že nešlo jen o takovou otázku, na níž výrok odvolacího soudu nebyl z hlediska právního posouzení založen. Zásadní právní význam pak má rozhodnutí odvolacího soudu zejména tehdy, jestliže v něm řešená právní otázka má zásadní význam nejen pro rozhodnutí konkrétní věci (v jednotlivém případě), ale z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (pro jejich judikaturu), nebo

obsahuje-li řešení právní otázky, které je v rozporu s hmotným právem. Dovolání je přípustné, jde-li o řešení otázek právních (ať již v rovině procesní nebo v oblasti hmotného práva), jiné otázky (zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění) přípustnost dovolání nezakládají.

Výhrady dovolatele zpochybňující správnost skutkových zjištění učiněných soudy obou stupňů o tom, že účastníci sepsali písemnou smlouvu o běžném účtu (tj. že písemná smlouva existovala), jsou podřaditelné dovolacímu důvodu podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., jímž lze odvolacímu soudu vytýkat, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Uvedený dovolací důvod ovšem v případě posuzování přípustnosti dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. použitelný není.

K tomu je třeba ještě poznamenat, že pokud dovolatel tvrdí, že odvolacímu soudu nepříslušelo posuzovat v rámci odvolacího řízení důsledky neplatného zřízení účtu, protože soud prvního stupně poté, co uzavřel, že běžný účet mezi účastníky byl zřízen platně, se důsledky neplatného zřízení účtu nezabýval a odvolací soud tyto otázky řešil fakticky jako soud prvoinstanční, není tato námitka důvodná. Jak shora uvedeno, odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o platném zřízení běžného účtu a toliko (nadbytečně) spekoval o tom, jaký stav by mezi účastníky nastal, kdyby účet platně zřízen nebyl. Proto také v úvaze o účincích neplatnosti smlouvy o zřízení běžného účtu neshledává Nejvyšší soud zásadní právní význam.

Dovolacími námitkami zpochybněné právní závěry odvolacího soudu, že stanoví právní předchůdkyně žalované nebrání jejímu zákonnému zastoupení nad rámec uvedený ve stanovách, pak postrádají potřebný judikatorní přesah, když jsou významné právě a jen pro projednávanou věc. Z tohoto důvodu nelze rozhodnutí odvolacího soudu, pokud jde o posouzení této otázky, považovat za zásadně právně významné.

Zásadní právní význam však dovolací soud shledal (pouze) v posouzení, zda lze na zákonné zastoupení podle § 15 obch. zák. aplikovat ustanovení § 267 odst. 1 obch. zák.

V této souvislosti je třeba se především zabývat tím, zda lze pro posouzení právních účinků překročení zmocnění, ať již zákonného nebo smluvního, použít úpravu neplatnosti právních úkonů. Jinými slovy, zda může být důsledkem překročení zmocnění neplatnost právního úkonu, který učinil zmocněnec.

Ustanovení § 15 obch. zák., ve znění účinném k datu uzavření rámcové smlouvy, žádnou úpravu překročení zákonného zmocnění neobsahovalo; tato úprava byla do obchodního zákoníku začleněna s účinností od 1. ledna 2001 až zákonem č. 370/2000 Sb.

Vzhledem k nedostatku výslovné úpravy překročení rozsahu zákonného zastoupení v § 15 obch. zák. je třeba aplikovat podle § 1 odst. 2 obch. zák. právní úpravu důsledků překročení zákonného zmocnění v občanském zákoníku.

Občanský zákoník obsahuje obecnou úpravu zákonného zastoupení právnických osob a také důsledky jeho překročení v § 20 odst. 2, který stanoví, že za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud

se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

Důsledkem překročení zákonného zmocnění tedy podle ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. není neplatnost právního úkonu, při kterém zákonný zmocněnec překročil rozsah zmocnění, ale jen to, že jím právnická osoba, při splnění zákonem stanovených podmínek, není vázána (viz též odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2004, sp. zn. 32 Odo 766/2003). Jinými slovy, právnická osoba může u právního úkonu, který učinil zákonný zmocněnec nad rozsah zákonného zmocnění, namítat, že jí z něj nevznikla žádná práva a povinnosti; tato námitka jí však přísluší, jen není-li splněna některá z podmínek § 20 odst. 2 obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. na jedné straně chrání právnickou osobu před důsledky excesu jejího zákonného zmocněnce, na druhé straně však chrání i druhou stranu smlouvy, která jednala v dobré víře, že ten, kdo jednal za právnickou osobu, byl oprávněn takto jednat. Přitom překročení zákonného zmocnění jednajících osoby se může dovolávat pouze ten, k jehož ochraně je možnost zprostit se povinností vyplývajících ze smlouvy stanovena - tedy právnická osoba, za kterou zákonný zástupce (§ 15 obch. zák.) jednal. Druhému účastníku smlouvy totiž z takového překročení žádná újma nehrozí, hrozí mu však újma z toho, že uzavřel smlouvu, ze které očekával určité plnění. Pakliže byl v dobré víře (a jde-li o právní úkon týkající se jejího předmětu činnosti), nemůže se proto právnická osoba vůči němu domáhat toho, že není právním úkonem vázána.

Důsledkem speciální právní úpravy účinků překročení zákonného zmocnění je, že nepřipadá v úvahu použití ustanovení § 267 odst. 1 obch. zák., jak dovodil odvolací soud. To však ničeho nemění na závěru, že nedovolala-li se žalovaná, tedy osoba, které svědčí právo ochrany podle ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák., tohoto práva, je uzavřenou smlouvou vázána, stejně jako žalobce, kterému právo namítat, že mu z uzavřené smlouvy nevznikla práva a povinnosti, uvedené ustanovení nepřiznává.

Pokud pak dovolatel namítá, že z ustanovení § 9 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 21/1991 Sb. plyne, že za banku nemohou uzavírat bankovní obchody jiní zaměstnanci než uvedení ve stanovách, není tento závěr správný. To, že ve stanovách banky musí být upraveny pravomoci zaměstnanců oprávněných k provádění bankovních obchodů, nic nemění na závěru, že překročení zákonného zmocnění zaměstnance se může dovolat pouze banka.

Pro úplnost však je třeba uvést, že soud prvního stupně dovodil zákonné zmocnění osob, které podepsaly rámcovou smlouvu za právní předchůdkyni žalované, aniž by připustil překročení zákonného zmocnění. Rovněž odvolací soud na str. 5 v posledním odstavci svého rozsudku uvedl, že považuje uvedené osoby za zákonné zmocněnce podle § 15 obch. zák., poté však založil své rozhodnutí na aplikaci ustanovení § 267 odst. 1 obch. zák.

Protože rozhodnutí odvolacího soudu je ve svém výsledku správné, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 věty první o. s. ř. zamítl.